

JÉGKIRÁLYNŐBŐL MUTTI ANGI

Angela Merkel és a menekültválság a kritikai diskurzuselemzés szemszögéből

Székely Ágnes

szekely.agn@gmail.com

DOI: 10.20520/JEL-KEP.2018.3.49

Absztrakt

A cikk célja Angela Merkel mint ágens bemutatása a menekültválság diskurzusában a kritikai diskurzuselemzés elméleti kereteinek segítségével. A német kancellár a kontinens legerősebb gazdaságával bíró, a migránsok egyik fő úticéljául szolgáló országának politikai vezetőjeként vitathatatlanul a menekültválság diskurzusának egyik legmeghatározóbb ágense. Tanulmányomban Merkel megszólalásainak rejtett (szubjektív és szociális) tartalmainak felfejtésére, rekonstruálására teszek kísérletet az európai menekültválság médiában való „kirobbanását” követő hónapokat vizsgálva. Az elemzés a hazai online médiamegjelenéseket veszi alapul, a megnyilatkozásokat négy kategóriába (tematikus, politikai, cselekvési és morális keret) sorolva vizsgálja, hogyan változtak a kancellár önmaga által megjelenített és a média által formált Merkel-képek a „jégkirálynő”-től a „Mutti Angi”-ig.

Kulcsszavak

kritikai diskurzuselemzés, Angela Merkel, menekültválság, imázs, tartalomelemzés

FROM THE ICE QUEEN TO MUTTI ANGI

Ágnes Székely

Abstract

The aim of this article is to present Angela Merkel's position in the discourse of the refugee crisis through the theoretical framework of critical discourse analysis. The German Chancellor as the leader of a country with the strongest economy in Europe – and Germany is one of the main destinations for the migrants – is undeniably the most influential factor of the discourse on the refugee crisis. I attempt to reconstruct the hidden (subjective and social) content of Merkel's responses to the refugee crisis in the Hungarian media. The analysis is based on national online media presentations, categorizing the utterances into four categories (thematic, political, action, and moral framework) in order to show how the Chancellor's self-depicted and media-created images changed from the „ice queen” to „Mutti Angi”.

Keywords

critical discourse analysis, Angela Merkel, refugee crisis, image, content analysis critical

JÉGKIRÁLYNŐBŐL MUTTI ANGI

Angela Merkel és a menekültválság a kritikai diskurzuselemzés megvilágításában

Székely Ágnes

Bevezetés

Az elmúlt években Európa olyan méretű népvándorlás színtere lett, amelyhez foghatóra nem volt példa a II. világháború óta. Több millió menekült és migráns érkezett az Európai Unióba, nagy többségük Szíriából, az ott dúló háború és terror elől, illetve más, hasonló konfliktusokkal küzdő országokból.¹ A menekültválság ügye megosztja egész Európát: míg egyesek „muszlim honfoglalásról” beszélnek, addig vannak, akik szerint a bevándorlók tarthatják életben a népesség öregedése miatt „nagyamává” vált kontinenst. Számos érv és ellenérv sorakozik fel az egyre csak fokozódó válsághelyzetben, ám egy dolog kétségtelen: a migrációs áradat rendkívüli kihívás elé állítja azt a humanista szemléletet, amit Európa a legjobb korszakaiban mindig is képviselni igyekezett.

Angela Merkel a kontinens legerősebb gazdaságával bíró és a migránsok egyik fő úti-céljává szolgáló országának politikai vezetőjeként vitathatatlanul a diskurzus egyik meghatározó ágense. Személyében egy olyan ország kormányfőjéről beszélünk, amelyről kis túlzással elmondható, hogy kevesebb mint egy emberöltő alatt két világégés kialakulásának is fő mozgarúgója volt; Németország 20. századi vérzivataros története, illetve az ennek hatására kialakult német kollektív lelkiismerfurdalás sajátos nyomás alá helyezi a migránskérdésben való állásfoglalását.

Mindemellett Angela Merkel nem csak ágense, hanem – éppen „ágensségéből” adódóan – egyben a témája is a menekültválság diskurzusának; mosolygó menekültekkel készített szelfijeivel hamar a média középpontjába került. A menekültválság ügyében érzelmi politizálásra váltó kancellár a szenvtelen, mindig higgadt jégkirálynőből² pár hónap leforgása alatt Mutti Angi (Angi mami) lett, a menekültek aggódó védelmezője, aki nem tűri a menekültek elleni támadásokat. „Wir schaffen das!” („Megcsináljuk!/Sikerülni fog!/Megoldjuk!”) – hangzik sokat idézett mondata. Az ehhez kapcsolódó Merkel-kritika szerint ez a kijelentés indította el a lavinát, amit ma migrációs válsággént emlegetünk Európában. De vajon milyen érvrendszer húzódik meg a „Wir schaffen das!” jelszó mögött? Milyen értelmezési kereteket hozott be a

¹ Az Eurostand migrációra és a migráns népességre vonatkozó statisztikái alapján.

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/hu

² Az elnevezés a német sajtóban terjedt el, miután a *Stern* német hetilap Eiskönigin (jégkirálynő) névvel szerepeltette a címlapján Angelá Merkelt.

német kormányfő a diskurzusba, és ezek hogyan alakították a róla formálódott képet? Hogyan fest, milyennek mutatkozik Angela Merkel a menekültválság tükrében?

Ezeket a kérdéseket szem előtt tartva, írásom arra vállalkozik, hogy a diskurzuselemzés eszközeinek használatával feltárja és összefoglalja azt a képet, amelyet a magyarországi internetes média közvetített Angela Merkelről a menekültválság kirobbanását követően 2015 utolsó négy hónapjában.

A menekültválság médiareprezentációja

Annak ellenére, hogy már 2012 óta erőteljesen növekszik a menekültkérelmet benyújtó migránsok száma³, a bevándorlás és a menekültügy 2015-ig a hazai média alig-alig tárgyalt kérdéskörei közé tartozott, a téma a szakmai sajtón és a civil szervezeteken kívül csupán alacsony érdeklődést váltott ki, akkor is jellemzően negatív képet festve a bevándorlókról. Erre mutat rá a Helsinki Bizottság 2014-ben végzett kutatása is, amely szerint aránytalanság mutatkozik a médiareprezentáció és a valós jelentőség között: a migránsok a közönség számára gyakorlatilag láthatatlanok, és ami érzékelhető belőlük a sajtó híradásaiból, az igen sokszor taszító vagy ijesztő. „A hazai média ahelyett, hogy informálná a közönséget a migráció és migránsok valós természetéről, passzivitásával és a sokszínű valóság torz leegyszerűsítésével járul hozzá a társadalom vesztes tájékozatlanságának és idegenellenességének fennmaradásához e fontos kérdésben.”⁴

Ennek oka abban kereshető, hogy sokáig úgy tűnt, nem itt, a balkáni útvonalon, hanem a Földközi-tengeren zajlanak az események, melyekre a 2013-as lampedusai tragédia hívta fel a világ figyelmét: az Európa kapujának is nevezett térségben egy menekülteket szállító csemepészhajó süllyedt el, több mint 400 menekült halálát okozva. Ugyan a tragédiát követően még napokkal is vízbe fulladt menekültek százaival voltak tele az újságok, a migránshelyzet kérdésében számottevő párbeszéd nem indult meg a hazai médianyilvánosságban egészen a 2014-es évig, amikor a menekülthullám első jelei kezdtek megjelenni a kontinens, majd pedig Schengen határának mentén.

Az igazi fordulatot a Charlie Hebdo elleni terrortámadás hozta. A 2015. januári merénylet felhívta mind a világ, mind a média figyelmét a bevándorlókra és az őket érintő kérdésekre. Az azonosítás és a párhuzam alapját a terrorizmus és a migráció diskurzusában az adta, hogy a menekültek muszlimok, a terrorizmus pedig az iszlámra hivatkozik. Ezzel a média mint ágens kapcsolódott be a menekültválságról szóló diskurzusba.

2015 áprilisában újabb tragédiák emlékeztették Európát a probléma nagyságára. Rövid időn belül öt migránsokkal teli hajó is elsüllyedt a Földközi-tengeren, több mint 1200 ember halálát okozva. A médiában ezzel párhuzamosan és ennek hatására elkezdtek használni a bevándorlási hullám miatt kialakult helyzetre az „európai migrációs krízis” („Europe's migrant crisis”) kifejezést, ami elősegítette a diskurzus élénkülését. A humanitárius tragédia után tett megnyilatkozások már felvillantották a politikai vezetők ezen diskurzushoz való viszonyulásának, érvrendszerüknek a későbbi fő irányait, a migránskrízis azonban ekkor még nem vette át a média napirendjének vezető szerepét.

³ A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikája szerint 2012-ben 2157 fő, 2013-ban 18 900, 2014-ben 42 777 és 2015 első három hónapjában 33 542 fő.

⁴ A Helsinki Bizottság által végzett kutatás a 2014. január 1. és március 31. között a magyar internetes sajtóban megjelenő migrációs témájú közleményeket, illetve az országos televíziók, rádiók hír- és magazinműsoraiban sugárzott hasonló fókuszú megjelenéseket vette figyelembe.

A téma hazai definícióját a magyar kormány végezte el 2015 májusában: az ekkor küldött nemzeti konzultációs kérdőíveknek és az ehhez kapcsolt kampány keretében kikerült óriásplakátoknak köszönhetően az első menekültcsoport megérkezését már „előkészítve” várta a hazai nyilvánosság. A kormányzati kommunikáció révén a magyar média is átvette a bevándorlókkal szembeni ellenséges attitűdöt, ugyanis már a konzultációs kérdőív mellé csatolt levélben is „fenyegetésként” jelenik meg a téma: „Csak az elmúlt néhány hónapban mintegy húszszorosára nőtt a megélhetési bevándorlók száma Magyarországon. Ez egy új típusú fenyegetést jelent, amit meg kell állítanunk.”⁵

A menekülthullám 2015 nyarán elérte Európát – és egyben a hazai médiányilvánosságot is: a média összes felületén azonnal címlapjára emelte a menekültügyet. A téma pillanatok alatt a nyilvános diskurzus középpontjába került, és hónapokon át uralta mind a politika, mind a média napirendjét. Nőkkel szembeni atrocitások, a közrend zavarása, a közbiztonság csökkenése – a nemzetközi sajtóban tudósított események többsége a befogadó társadalmak és a frissen betelepültek közötti kulturális különbségekre, a megnyilvánuló ellentétekre helyezte a hangsúlyt, míg a magyar sajtó a „menekülttáborra” vált Keleti pályaudvar képeivel volt tele. A 2015. november 13-án végrehajtott párizsi terrortámadások pedig uralkodóvá tették a bevándorlásról alkotott diskurzusnak azt az értelmezését, amely szerint a bevándorlási hullámmal terroristák érkeznek Európába.

Ahogy a magyarországi nyilvánosságra vonatkozó kutatások is mutatják, a 2015-ös évben a médiányilvánosságot szinte kizárólag a veszély és fenyegetettség ideológiája uralta. (Bernáth-Messing 2015) Ebben a médiakörnyezetben jelent meg Németország menekültkérdésben való állásfoglalása a hazai sajtóban.

Németország és a migránskérdés

Németországtól nem idegen a migránskérdés, hiszen a bevándorlók – és a törökök révén a muszlimok – évtizedek óta részei az ország életének. A témával kapcsolatos beállítódásokat alapvetően két pólus határozza meg. A vélemények egyik típusa szerint a vészesen alacsony népesedési ráta, az ország elöregedése és az ebből következő munkaerőhiány miatt a bevándorlók a társadalmi és demográfiai utánpótlást jelenthetik.⁶ Másfelől viszont – annak következtében, hogy a nagyarányú bevándorlás együtt járna az ország és a német nép erőteljes karakterváltásával, átalakulásával is – központi téma lett, hogy az integráció gyakran komoly nehézségeket okoz az országban.

2015-ben a menedékjog iránti kérelmek háromnegyedét öt uniós tagállamban nyújtották be a menedékkérők, ebből a legtöbbit Németországban.⁷ A menekültáradat elsőszámú célországaként Németország kétségkívül az egyik legmeghatározóbb ágensnek tekinthető a menekültválság diskurzusában. A diskurzusban való jelenlétét emellett az európai uniós tagsága is megköveteli: uniós tagállamként is állást kell foglalnia a kérdésben, és az Európai Unió politikájára gyakorolt hatása révén az általa képviselt interpretáció meghatározó.

⁵ Részlet a „Nemzeti Konzultáció a bevándorlásról és a terrorizmusról” kérdőív mellé csatolt levélből. http://www.kormany.hu/download/b/33/50000/nemzeti_konz_2015_krea12.pdf (Utoljára letöltve: 2018.09.22.)

⁶ Az előrejelzések szerint 2050-re az Németország lakossága a mai 80 milliőről a jelenlegi tendenciákat folytatva akár 55 millióra is csökkenhet. A „fogyás” megállításához évi közel 300 000 ember Németországba való betelepülésére lenne szükség.

⁷ Az Európai Bizottság kiadványa alapján. <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/refugee-crisis/hu/> (Utoljára letöltve: 2018.09.22.)

Németország menekültkérdésben tett megnyilatkozásait mindezek mellett történelmi múltja is sajátos nyomás alá helyezi; a globális méretű probléma megoldásában sokan azt látják, hogy Németországnak végre lehetősége van 20. századi háborús bűneinek ellensúlyozására. A német politika 2014 és 2015 közötti fő irányvonalát ennek megfelelően a racionalizmus, a jóhiszeműség és a menekültek védelmének eszméje határozta meg, ami az úgy nevezett „*Willkommenskultur*”-ban („Isten Hozott/légy üdvözölve” kultúrában) testesült meg.

Merkel és a migránskérdés

Ha ma *német politikáról*, akkor egyben *merkeli politikáról* beszélünk. Angela Merkel német kancellárként az ország elsőszámú képviselője, aki kijelentéseivel nem csak saját, de Németország nevében is állást foglal.

Két eseményhez köthetjük Merkel színrelépését a menekültválság diskurzusában. A német kancellár első, nagyobb médianyilvánosságot kapó megnyilatkozása a témában 2015. július 15-én volt. A „Jó élni Németországban” kampány rostocki iskolai állomásán Merkel hatodikos diákokkal beszélgetett a klímaváltozásról, állatvédelemről, környezetvédelemről, a melegházasságról és a menekültekről. A tévés fórumon egy palesztin származású diáklány is felszólt, aki arról is beszélt, hogy családját sokáig a kitoloncolás fenyegette, és nem tudják, maradhatnak-e Németországban, a bizonytalanság pedig megnehezíti az életüket. Merkel a kislánynak higgadtan, de nyíltan azt mondta, hogy megérti a helyzetét, de „a politika néha kemény dolog, és ugyan nagyon rokonszenves vagy, de te is tudod, hogy a libanoni menekülttáborokban még sok ezren élnek. Ha most azt mondanánk, hogy mind jöhettek, és Afrikából is mindenki jöhet, akkor nem tudnánk kezelni a helyzetet”, majd hozzátette: ez az „egyetlen válasz”, amelyet Németország adhat, „és lesznek, akiknek vissza kell menniük.” A palesztin kislány ezután a mondat után elsírta magát, mire a német kancellár odament és megsimogatta – ezek a felvételek pedig bejárták a világsajtót.

A németeket megosztotta Merkel viselkedése, a *Twitteren* pillanatok alatt elterjedt a *#merkelstreichelt* (azaz „Merkel simogat”) hashtag⁸, amely alatt a felháborodott posztok Merkel ridegségét, hideg racionalizmusát nehezményezték.

Alig több mint két héttel később, augusztus 31-én egy berlini sajtótájékoztatón már egészen más arcát mutatta: kijelentette, hogy Németország minden szíriai migránst befogad, és ekkor hangzott el először az azóta szállóigévé vált „Wir schaffen das!” kijelentés is. Az a Merkel tehát, aki 2015 nyarán még rideg közönnyel magyarázta el a síró palesztin menekült kislánynak, hogy esetleg nem maradhatnak Németországban, ősszel széttárta karjait az Európába tartó migránsok előtt. A „jégkirálynő”-től a „Mutti Angi”-ig persze ennél hosszabb út vezetett, egy sor kijelentésnek kellett elhangzania ahhoz, hogy a média „Teréz anyu fejken-dőjével” is felruházhassa.

Angela Merkel menekültpolitikája a magyar internetes sajtóban

A kutatás kérdései

Vizsgálódásom célja annak feltérképezése volt, hogy Angela Merkel a megnyilatkozásaiban hogyan konstruálta meg önmagát, a valóságot és a kettőjük egymáshoz fűződő viszonyát a menekültválság diskurzusában. Miként, milyen szerepekben jelent meg Merkel a diskurzusban, és milyen attribútumok kapcsolódtak ezekhez a szerepekhez? Milyen értelmezési kereteket vezetett be a menekültválság ügyében, és mindez hogyan befolyásolta a róla kialakított képet?

⁸ A kettőskereszt # jelével kiemelt fogalom, kifejezés a közösségi médián.

Módszer

Mivel a diskurzuselméleti megközelítésnek nem létezik egységesen elfogadott és általánosan alkalmazott módszere, melyet a hazai és a nemzetközi szaktekintélyek egyaránt elismernek (Boda 1997), a kutatási kérdések megválaszolása a kritikai diskurzuselemzés szakirodalmából kiindulva saját szempontrendszer használatával történt.

Az elemzés első fázisában azt vizsgáltam, hogy a cikkekben milyen pozíciókból szólal meg, illetve szólaltatják meg Angela Merkelt mint ágenst. Ehhez az újságírók által használt, Merkelre mint megszólalóra/cselekvőre mutató névszói elemeket vettem alapul. Ezt követően a Merkel idéző szövegrészekre fókuszáltam. A nyers szövegadatokból kiemeltem a kutatás számára releváns, tehát az Angela Merkelre a menekültügy/migráció kontextusában vonatkozó részeket, majd ezeket négy kategóriába soroltam: 1) tematikus keret, 2) politikai keret, 3) cselekvési keret és 4) morális keret. A kategóriák kulcsfogalmait összegezve kirajzolódtak a jellemző témák/hívószavak, amelyek köré az érvek csoportosultak az adott kategórián belül.

Az elemzett anyag

A kutatás a 2015. szeptember 1. és december 31. között a magyar internetes sajtóban megjelent migrációs témájú cikkeket vizsgálta.

Az időintervallum kiválasztásánál az elsődleges szempont az volt, hogy a vizsgált időszak a diskurzus kezdeti, legélénkebb időszakát ölelje fel, mivel ebben az időszakban alakulnak ki a később használt médiaértelmezési keretek, a kategória-használat, illetve ekkor a legnagyobb a szabadságuk a szerkesztőségeknek a saját szakmai irányuk kialakítására is. A témával 2015-ben kezdett el élénkebben foglalkozni a média, a napirend vezető témái közé 2015 nyarán került. Az általam vizsgálandó időszak kezdetét Merkel 2015. augusztus 31-i sajtótájékoztatójához kötöttem, amikor először hangzott el nyilvánosan a menekültválsággal kapcsolatban a „Wir schaffen das!” kijelentése. A kutatás a kijelentést követő első négy hónapot vizsgálja, azaz a 2015-ös év végéig tartó időszakot.

A cikkek keresése a vizsgált időszakra szűkítve négy keresőkulccsal történt.⁹ A cikktalálatokat ezt követően tovább szűkítettem, hiszen sok cikk pusztán azért került be, mert a kulcsszavak valamelyike előfordult a cikk szövegében vagy a cikk URL-jének leírásában, miközben Merkel épp csak említés szintjén szerepelt benne, emellett gyakori volt a cikkek közötti átfedés/tartalomduplikáció is. A cikkeket így relevanciájuk, elemezhetőségük szerint tovább szelektáltam, ügyelve arra, hogy a minta egyaránt lefedje a politikai paletta jobb- és baloldalát. A szelektálás eredményeként 26 cikk került be az elemzésbe. (1. táblázat)

Merkel mint ágens

Ahhoz, hogy Merkel megszólalásainak manifeszt tartalmi mellett a szövegekben megbúvó összefüggéseket is fel tudjuk tárni, először is tisztáznunk kell, hogy a megnyilatkozások milyen szerepkörökből hangzanak el. Ugyanaz az ember egyidejűleg több szerepben is megnyilvánulhat, így például amikor Merkel Németország képviselőjeként az ország politikai vezetőjeként, kancellárként nyilatkozik, egyben a saját, személyes véleményét is kinyilvánítja, és mint CDU elnök a pártja nevében is megszólal.

Ugyan a szerepek közti határvonal összemosódása elkerülhetetlen, a szövegbeli verbális megjelenítési forma kiemel az olvasó/interpretáló számára egy elsődleges pozíciót, amelynek nézőpontjából az adott megnyilatkozás értelmezendő.

⁹ A cikkek keresésénél használt kulcsszavak/keresőkódok a következők voltak: „Angela Merkel menekültválság”, „Németország menekültválság”, „Merkel migránsok”, „német kancellár migránsok”.

1. táblázat
Mintavétel

MEGJELENÉS DÁTUMA	MÉDIUM	CIKK CÍME
2015.09.05	vs.hu	Merkel:Nincs felső határa a befogadásnak
2015.09.08	mozgasterblog.hu	Mi lesz veled, Germany?
2015.09.11	nepszava.hu	Menekültes szelfi Angelával - támadják a humános Merkelt
2015.09.12	hirtv.hu	Angela Merkel: Nem maradhatnak Németországban ezek a bevándorlók
2015.09.20	atv.hu	A migránskérdés miatt megroppant Merkel tekintélye
2015.09.27	magyarhirlap.hu	Erősödik az elégedetlenség Angela Merellel szemben a pártjában
2015.10.08	origo.hu	Angela Merkel nem fogadna be otthonába menekülteket
2015.09.22	napi.hu	Menekültek: Merkel ismét megszólalt
2015.09.24	hvg.hu	Merkel: A menekültek alkalmazkodjanak a német értékekhez
2015.09.27	mno.hu	Nagyon gyorsan fogy a levegő Merkel körül
2015.09.30	mandiner.hu	Merkel: Nekem mindegy, felelős vagyok-e, a menekültek itt vannak
2015.10.05	utajovobe.eu	5 ok, amiért nem mond le Angela Merkel
2015.10.12	kitekinto.hu	A menekültkancellár igazi arca
2015.10.12	origo.hu	Angela Merkel nem fogadna be otthonába menekülteket
2015.10.12	24.hu	Merkelnek nem minta se Orbán, se Gyurcsány
2015.10.12	origo.hu	A kancellár akit csodálni lehet, de szeretni nem
2015.10.13	nepszava.hu	Merkel kitart menekültpolitikája mellett
2015.10.15	demokrata.hu	Mutti Merkel és Pavlov kutyái
2015.10.15	mandiner.hu	Fosszuk meg trónjától Merkelt
2015.10.17	nol.hu	Merkel: A kerítés miatt nem lett kevesebb menekült
2015.10.20	magyarnarancs.hu	Mert holnap is korán kell kelni - Angela Merkel és a menekültválság
2015.11.03	szegeDMA.hu	Merkel: háborús veszélyt idézne elő a német határok lezárása
2015.11.08	nol.hu	Merkel lerombolja Európa erődjét
2015.11.22	napi.hu	Meddig maradhat hatalmon Angela Merkel?
2015.12.10	index.hu	Merkel hatalma a régi, de már nem érinthetetlen
2015.12.14	magyarhirlap.hu	Merkel: Emberek jönnek, nem tömegek
2015.12.25	888.hu	A kislány, aki megtörte Angela Merkelt

Merkel pozicionálása az újságírói narratívákban

Ahogy Brian McNair *Az újságírás szociológiája* című könyvében írja: „[...] az újságírás – mint minden emberi narratíva – lényegét tekintve ideologikus. [...] A közönségnek nemcsak tényeket ad át, hanem (szándékosan vagy sem) átadja mindazokat a premisszákat, attitűdöket, hiedelmeket és értékeket is, amelyek alkotójuk sajátos világtévéből fakadnak, és amelyek ezt a világtévépet tükrözik.” (McNair 1998:6)

Az újságírói szubjektivitás a megszólaltatott személyek ábrázolásában is megjelenik nem utolsósorban azért, hogy a szövegvilág ugyanazon tárgyra – esetünkben Angela Merkelre – utaló nyelvi elemek/kifejezések közül melyekre esik az újságírói választás. A jellemző szóhasználatot, és az azokhoz kapcsolódó pozíciókat a 2. táblázat összegzi.

2. táblázat

Merkel jellemző pozíciói az újságírói narratívában

POZÍCIÓ	A POZÍCIÓRA UTALÓ MEGNEVEZÉSEK	POZÍCIÓ JELLEMZÉSE	PÉLDA
személy	Merkel, Angela Merkel	humánus, nyitottságot hirdető	"Támadják a humánus <u>Merkelt</u> " (cím)
		<=> keletnémet, szenttelen, elvált	„A szenttelen, elvált, gyermektelen keletnémet nő"
	"lelkészlány"	uckermarki, protestáns lelkész lánya	"Az uckermarki <u>lelkészlány</u> nem felejtette el, hogy pártjának kezdőbetűje nem díszből van ott, hanem a christlich mögött valódi jelentés van"
	Mutti, Angela anyja	gondoskodó	„ A politika kiszámítható marad, <u>Mutti</u> gondoskodik majd mindenről"
	vezető politikus (foglalkozású)	erős, morálisan elkötelezett befolyásos	„Merkel egy erős ország erős <u>vezetőjeként</u> " "a világ egyik legbefolyásosabb <u>politikusa</u> "
Németország képviselője	kancellár, német kormányfő	német kancellár, "menekültkancellár", "a szabad világ kancellárja	"hangsúlyozta a <u>német kancellár</u> , aki úgy véli: a menekültkrízissel való megküzdés hosszú távon hagy nyomot kontinensünkön"
	német kormány, Németország	befogadó	"Az európai menekültválsággal kapcsolatban <u>Németország álláspontja</u> eddigi is az volt, hogy a védelemre szorulókat be kell fogadni(...)."
Európa képviselője	"Európa nagyszonya", Európa anyja, Frau Európa	Európa legmeghatározóbb politikusa	Vajon „ <u>Európa nagyszonya</u> " kellően felkészült-e arra, hogy a menekültválság valódi súlyát és veszélyességét felismerje?

A megnevezések közti szelekció Angela Merkel más-más tulajdonságait helyezi előtérbe. A *politikus* szerepében befolyásos, *vezetőként* erős és morálisan elkötelezett, a *személyiségében* humánus, nyitottságot hirdető és gondoskodó, *protestáns lelkész lányaként* pedig felebaráti szeretettel és toleranciával jellemezhető ágensként jelenítik meg az újságírói narratívák.

A cikkek jellemzően az egyik pozíciójából szólaltatják meg a kormányfőt a menekültügy kérdésében tett nyilatkozatainak kapcsán, a leggyakoribb megnevezések (Merkel, Angela Merkel) mellett elsősorban politikusként és vezetőként referálnak rá, de „Muttiként” és „Angela mamiként” is előszeretettel utalnak rá az újságírók. Ez a politika perszonalizálódásának tudható be, vagyis annak, hogy a médiától nem idegen a politikai hírek személynevekkel és arcokkal való összekapcsolásán keresztül a politika megszemélyesítése. A jelenségre, ha nem is a jelen vizsgálati téma kontextusában, de maga Merkel is utal a menekültpolitikájára kapcsán ért kritikákra reagálva: „A kritikát el kell viselnem, hiszen ahogy a sikereket gyakran az én sikereimként jelenítik meg, annak ellenére, hogy sokan dolgoztak értük, úgy a megoldatlan problémák is az én problémáimként jelennek meg.”

A pozíciók másik csoportja, melyekből Merkel megszólal, közéleti szerepéhez köthető. A képviselő fókuszba dominánsan területi egységhez kapcsolódik: Németország mellett Európa képviselőjeként is gyakran referálnak rá az újságírók. Németország nevében szólal fel (német) kormányfőként, kancellárként; utóbbi többször is megjelenik a „menekültkancellár”, „a szabad világ kancellárja” szóösszetételekben, melyek befogadó menekültpolitikájára utalnak. Amikor Németország álláspontjára vagy a német kormányra hivatkoznak, szintén Angela Merkel szavait idézik, továbbá az ország képviselőjeként elszórtan a „németek mamájaként” is megjelenik, ami már a magán- és közéleti szerep összemosódását mutatja.

Európa képviselőjében a német kancellár pozíciójában szólaltatják meg, hiszen Németország a kontinens legnagyobb befolyásával bíró állama; mindemellett a menekültek elsőszámú célországaként döntései alapvetően meghatározzák Európa sorsát is. Merkel így „Európa nagyasszonya” címet is kiérdemli.

Az elemzett cikkekben ritkán kerül szóba a pártja, a Kereszténydemokrata Unió (CDU) és a benne viselt vezetői szerepe; a vizsgált 26 cikkben mindösszesen egyszer van utalás erre a pozícióra úgy mint „pártelnök-kancellár.” Ez arra mutat, hogy a menekültválság diskurzusában ez a szerepkör kisebb szerepet játszik, mindazonáltal érdemes kiemelni, hogy a menekültügygel összefüggésben gyakori téma a Merkel és a pártja közötti nézeteltérés.

Merkel önmegjelenítése

A mindenkori beszélők a mindenkori diskurzusokban konstruálják meg önmagukat, a valóságot és a kettőjük egymáshoz fűződő viszonyát. (Carver-Hyvärinen 1997) Grammatikai eszközként szolgálhat a személydeixis rendszere, amellyel a politikai diskurzusban aktuálisan résztvevő és az abból kizárni szándékozott csoportokra utal a megszólaló.

A többes szám első személyű megnyilatkozások jelzik, hogy mely csoportok vagy közösségek tagjaként jeleníti meg magát a kancellár. (3. táblázat)

3. táblázat

Többes szám első személyű megnyilatkozások

VONATKOZÁS (csoport, közösség tagsága)	PÉLDA
németek	<i>„[...] , hogy Európában mindenki ugyanúgy elfogadja ezt a feladatot, mint mi.”</i>
kelet-európaiak	<i>„Mi, kelet-európaiak – mert magamat is kelet-európainak tartom – mi láttuk, hogy az elszigetelés nem segít.”</i>
EU döntéshozók	<i>„Az uniós belügyminiszterek keddi brüsszeli ülésén hozott döntés csak az első lépés, és még messze nem tartunk ott, ahova el kell jutnunk.”</i>
keresztények	<i>„[...] legyen bátorságunk ahhoz is, hogy kimondjuk, hogy mi keresztények vagyunk, és legyen bátorságunk kimondani azt is, hogy mi ebben a témában készek vagyunk párbeszédet folytatni. Akkor elevenítsük fel, kérem szépen, azt a hagyományt is, hogy eljárunk az istentiszteletre [...]”</i>

A többes szám első személyű megszólalásokban jellemzően német identitására helyezi a hangsúlyt a kancellár, amely sejteti már, hogy érvelései során nagyban épít a nemzeti érzelmi mozgósításra: *„Meg tudjuk csinálni! Feltűrjük az ingujjat, és legyőzzük az utunkba kerülő akadályokat.”* A másik jellemző pozíció a kelet-európai/európai állampolgárként való megszólalás, ahol a közösen átélt történelmi tapasztalatokkal érvel: *„Mi, kelet-európaiak – mert magamat is kelet-európaiként tartom számon – mi láttuk, hogy az elszigetelés nem segít.”* Az EU döntéshozók nevében döntően az Európai Unió kérdéseiben, európai parlamenti megszólalásaiban lép fel, utalva a közös ismeretekre: *„Ma már tudjuk, hogy a bővítés mindannyiunk*

számára megérte.”¹⁰ Az Evangélikus Egyház tagjaként a német kormányfő gyakran a keresztények nevében is felszólal, a közösség tagjaként – mint majd a későbbiekben láthatjuk – jellemzően morális érvek megfogalmazásakor nyilatkozik: „Nekünk, keresztényeknek semmiképpen sem szabadna félnünk a hitünk felvállalásától.”

Egyes szám első személyű megnyilatkozásaiban többnyire nem megszólalói pozícióját, hanem személyes beállítódását, viszonyulását fejezi ki az adott kérdésben: „Örülök, hogy Németország is olyan ország lett, amelyhez más országokban emberek a reményüket fűzik. [...] Meg vagyok hatódva”; „Nem nyugszom addig, amíg meg nem győzőm erről a szociáldemokratákat.” Azonban előfordul, hogy az egyesszám első személyű igealakokkal egy adott szerep- pozíciójának ad hangsúlyt, nyomatékosítva azt egy-egy kérdés kapcsán: „Nem én vagyok az első kancellár, akinek harcolnia kellett valamiért”; „Az én mércém a feladat, amelyet kancellárként meg kell oldanom”; „Kancellárként nem fogok látszattmegoldásokat javasolni.”

A szövegek személyviszonyainak másik pólusa, a többes szám harmadik személyre vonatkozó szerkezetek nem ritkán ellenségképet formálnak, és azt jelzik, kikkel szemben pozicionálja magát a politikus: „Akik elvi alapon utasítják vissza a menekültek befogadását, azok veszélyt jelentenek Európára” – vagyis a veszélyt Merkel számára nem a menekültek jelentik, hanem azok, akik befogadásukat megtagadják.

Merkel megszólalásait a szubjektívizáció szempontjából is vizsgáltam, amely az attitűdök, gondolatok kifejezőeszközeként szolgál, az aktuális beszélőnek az elmondott információ értékelését vagy érvényességét érintő a felelősségvállalásáról szól. (Sanders – Spoooren 1997: 86) Kifejezése többnyire a „szerintem”, „azt hiszem”, „mondom” szerkezetekkel történik, melyekkel a megszólaló nyelvileg is megfogalmazza, hogy a közölt információért való felelősség hozzá kötődik. A szubjektívizáció lehetséges módjaira Merkel megnyilatkozásaiban számos példát találunk („Egész biztos vagyok abban, hogy sikerülni fog”; „Nem hiszem, hogy túl sok lehetőségünk van”; „Úgy hiszem, ez jó döntés volt”; „Számomra őszinteség és hitelesség kérdése”; „szerintem az a feladatom”). Ezekből arra következtethetünk, hogy Merkel önabrázolásában a szubjektívizáció megjelenése az őt ért kritikákkal van összefüggésben: a személyét érintő sorozatos támadások hatására törekszik fokozott felelősségvállalásra a közölt információért.

Keretek

Merkel megnyilatkozásainak tartalmát vizsgálva négy kategóriát alkalmaztam.¹¹ A tematikus keretben a probléma meghatározására irányuló megállapításait vizsgáltam, majd a politikai keretben az ok-okozati összefüggésekre utaló kijelentéseit. A cselekvési keret a probléma megoldására tett javaslatait, végül a morális keret Merkel menekültekkel szembeni attitűdjeit, illetve az elvárt viszonyulására utaló szövegrésztleteket fogta egybe. A keretekben sorra vettem a Merkel által használt fogalmakat, kulcskifejezéseket, a szöveg tematikus felépítését, az információ fókuszát és a kohéziós eszközöket, továbbá igyekeztem felszínre hozni a hír- és egyéb szövegek implicit tartalmát, az előfeltevéseket és a sugallt jelentéseket. (van Dijk 1988: 64)

¹⁰ A szövegkontextusban arra vonatkozik az idézet, hogy 1989 után a régi tagállamok is féltek az unió bővítésétől, mert a sok millió új uniós állampolgárt fenyegetésnek látták benne.

¹¹ A keretkategorizáció kiválasztása során a fő szempont az volt, hogy átfogó képet kapjunk a menekültválság diskurzusának merkel „szeletéről”.

Tematikus keret

A német kancellár éles határvonalat húz a politikai és a gazdasági menekültek között: a menekülteket „üldözöttekként”, „valóban védelemre szorulókként” definiálja, „akik védelemért jönnek” Németországba, míg a gazdasági menekülteket mint „jobb élet reményében érkezőket”, akiket nem ér üldöztetés, és „akik láthatóan nem rendelkeznek a (Németországban) maradás perspektívájával”. A kancellár által használt fogalmak – szemben a semleges „gazdasági és politikai menekült”, vagy a hazai médiát uraló Orbán-féle megkülönböztetéssel („igazi menekültek”, „nem regisztrált, ellenőrizhetetlen migránsok”) – kétségkívül humanista szemléletet hordoznak, amit az alábbi megkülönböztetése is megerősíti: *„Emberek jönnek, nem tömegek.”* A szóhasználat szembeállításában értékítélet is kicseng. A rejtett tartalmat a konnotációs különbség adja: ugyanazt a dolgot jelöli a két szó (menekültek), ám a személytelen tömeggel szemben az egyéni sorsokat magán viselő szemlélet jelenik meg az „emberek” szóhasználatban. Amíg mások tömegeket látnak, Merkel (védelemre szoruló) embereket.

Ezen megkülönböztetés mögött a humanizmus mellett már részben felsejlik az a patriotizmus is, amely – mint később láthatjuk – alapvetően meghatározza a merkei érvrendszert. A megkülönböztetés mögött implicit tartalomként Németország védelmező, jobb életet kínáló országgént jelenik meg.

Az európai migrációs válságot Merkel globális problémaként értelmezi, amivel utal egyfelől a probléma nagyságára, másfelől annak kiterjedésére: egy mindannyiunkat érintő problémáról van szó, aminek mind a menekültek, mind pedig „mi”, európaiak is áldozatai vagyunk. *„Az emberiség még soha nem állt ilyen nagy feladat előtt ” – a feladat a tematikus keret egyik kulcsfogalma, a kancellár ezzel nem a válság következményeire, hanem a minél előbbi megoldásra helyezi a hangsúlyt: „Ha már egyszer Isten ezt a feladatot az asztalra helyezte, akkor ezt meg kell oldani, nem érdemes mérgeledni a menekültválság miatt, és megpróbálni elhajolni a feladat elől.”*

Mivel Merkel nagyobb részt a német állampolgárokhoz szól beszédeiben, értelmezési keretében Németország jellemző kapcsolódási alap: *„Németország erős ország. Ezt a dolgot úgy kell megközelítenünk, hogy olyan sok mindent sikerült megoldanunk, sikerülni fog ez is.”* Tehát a menekültválság Németországot egy történelminek nevezhető, óriási feladat elé állítja, amit erős országgént képes lehet megoldani.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a migránskrizis témájának körülhatárolása Merkel megnyilatkozásaiban három témakör mentén történt: 1) A menekültek mint védelemre szorulók, 2) A menekültválság mint globális probléma és feladat, 3) Németország mint a feladat megoldására kész, erős ország. Ehhez kapcsolódik a „Wir schaffen das!” axióma, azaz Németországnak sikerülni fog megbírkozni a történelmi feladattal.

Politikai keret

Merkel a migránshelyzet kialakulásának okát a globalizációban látja, ezzel a menekültválság diskurzusát a globalizáció diskurzusával kapcsolja össze¹²: *„a menekültválság olyasmi, mint-ha a globalizáció fonákja lenne.”* A menekültválság és a globalizáció diskurzusának metszetében értelmezi Németország szerepét is: *„A németek mindig is értették a globalizációt, legálábbis azt az oldalát, hogy a jelenség támogatja az exportot, a német gazdaság egyik fő hajtóerejét, most viszont a globalizáció révén a szíriai háború eljön hozzánk. Meg kell tanulnunk*

¹² Érdemes megjegyezni, hogy a globalizáció és migráció témakörének vizsgálata szorosan összekapcsolódik egymással; a két problémakör irodalma nemcsak több területen érintkezik, hanem bizonyos pontokon ma már elválaszthatatlan is egymástól.

bánni ezzel is.” Ezzel újfent alátámasztja a tematikus keretben letett alapokat, miszerint Németország történelmi feladat előtt áll, de „sikerülni fog”.

A globalizáció mellett a migrációs válság okaként a szíriai háborút jelöli meg („Most megtapasztaljuk a szíriai háború hatásait Európában a sok ember megjelenésében.”), a bevándorlók befogadását megtagadó kelet-európai országoknak címezve pedig a hidegháború-menekültválság analógiájával él: „Azok, akik szerencsésnek tekinthetik magukat, mert átérték a hidegháború végét, most azt gondolják, hogy teljesen kimaradhatnak a globalizáció bizonyos fejleményeiből. Ez lesújt engem, ez valami nagyon érthetetlen, furcsa dolog.”

A párhuzam alapját, a hidegháború és a menekültválság közös vonását az „elszigetelés” adja: közös tapasztalat, hogy a bezárkózás, az elszigetelődés nem volt akkor sem megoldás, és nem lehet most sem. A kancellár álláspontja szerint a bezárkózásra irányuló igyekezet csak ahhoz vezetett, hogy a menekültek más utakat választottak, de kevesebben nem lettek.

Érdeemes megjegyeznünk, hogy Merkel megszólalásaiban – a menekültválság diskurzusát egyébként erősen domináló – „terrorizmus” és „iszlám” szavak egyáltalán nem jelennek meg (szemben például Orbánnal, aki a migrációt „a terrorizmus trójai falovaként”¹³ értelmezi). Arra a felvetésre reagálva, hogy az „iszlám” szó miért nem hangzik el megnyilatkozásaiban, a kancellár válasza: „*A politikai üldözötteknek (...) a német alaptörvényben rögzített joga nem tesz különbséget keresztények, muzulmánok, zsidók és buddhisták vagy ateisták között, ugyanakkor minden menekültnek el kell fogadnia a német törvényeket és szabályokat. Ezeknek része a férfiak és nők egyenlősége is.*”¹⁴

A politikai keret témáit összegezve elmondhatjuk, hogy Merkel a menekültválság okozati összefüggései kapcsán nem arról beszél, mi történik akkor, ha a menekültáradat nem áll le, hanem arról, hogy a befogadás megtagadása milyen következményekkel jár: „*Amikor egy uniós ország nem hajlandó muszlimokat befogadni, azzal a közös európai uniós értékek ellen vét*”; „*a menekültek elosztásának elvi alapon történő elutasítása veszélyt jelent Európa számára.*” Tehát Merkel interpretációjában nem a menekültek jelentik veszélyt, hanem azok, akik (elvi alapon) elutasítják a menekültek elosztását.

Cselekvési keret

A német kancellár egyértelmű utasítást ad a cselekvésre vonatkozóan: „a védelemre szorulókat be kell fogadni, és minél hamarabb vissza kell juttatni hazájukba mindazokat, akiket nem ér üldöztetés.” A kancellár szerint a menekültek beáramlása Európába „nagyon rendezetlenül” zajlik, ezért megfelelő irányításra és rendezésre van szükség.

A megfelelő irányítás és rendezés a cselekvési keret kulcsfogalmai, a legtöbb kijelentés e téma köré csoportosult. „*A kerítés nem megoldás*” – mondja, és állítását két pozícióból is megerősíti: mint keletnémet nő („*Erről mélységesen meg vagyok győződve, éppen elég ideig éltem kerítés mögött.*”) és mint kelet-európai is utal a hidegháború időszakára („*Mi, kelet-európaiak – mert magamat is kelet-európaiként tartom számon – mi láttuk, hogy az elszigetelés nem segít.*”). A mérgeledés és mások bírálata helyett szerinte munkára van szükség, mégpedig a menekültválság kezelésében ugyanolyan sebesen kell dolgozni, mint a pénzügyi válság idején – ezzel újabb analógiát von (pénzügyi válság – menekültválság).

¹³ Origo: Orbán Viktor: A migráció a terrorizmus trójai falova, in: <http://www.origo.hu/itthon/20170330-orban-a-migracio-a-terrorizmus-trojai-falova.html> (Utoljára letöltve: 2018. 09. 14.)

¹⁴ Magyar Hírlap: Merkel szolidaritásra szólította fel a kelet-európai uniós tagországokat, in: http://magyarhirnap.hu/cikk/38200/Merkel_szolidaritásra_szolította_fel_a_keleteuropai_unios_tagorszagokat (Utoljára letöltve: 2018. 09. 14.)

Merkel szerint „a nagy menekülthullámokon csak nemzetközi együttműködéssel lehet úrrá lenni”, a válság kezelésében mindenkinek részt kell vennie. A menekülthullám kezelése „egy, az eddiginél humánusabb európai reakciót szorgalmaz”; méltányos tehermegosztásra van szükség Európában. Ebben a keretben is kiemeli Németország szerepét: nagy uniós tagállamként egy szolidáris megoldásért kell fellépnie a huszonnyolcak közösségében.

Morális keret

A menekültekkel szemben a humánus kancellár emberséges magatartást vár el, hiszen, ahogy ki is hangsúlyozza, „nagy bajban lévő emberekről van szó”, akik (ahogy azt a tematikus keretben láthattuk) védelemre szorulnak, és „akik a hazájukat és gyakran mindenüket elvesztették.” Megnyilatkozásaiban a negatív értékítéletek mellett a dicséret is megjelenik. Emocionális érveit jellemzően egyes szám első személyben teszi. (4. táblázat)

4. táblázat

A morális keretet emocionális érvelés jellemzi

Negatív értékítélet	Pozitív értékítélet
„Szégyenteljesek a menekültek elleni tiltakozások és erőszakos cselekedetek.”	„Az emberek nagyon szép munkát végeztek és megmutatták, hogy Németország felelősséget vállal azoknak az embereknek a megsegítésében, akik védelmet keresnek.”
„Nem tűröm a gyűlölethullámot és a menekültek elleni támadásokat” „Nem fogok részt venni egy olyan versenyben, hogy ki a legbarátságatlanabb a menekültekhez.”	„Örülök, hogy Németország is olyan ország lett, amelyhez más országokban emberek a reményüket fűzik. Ez nagyon értékes, ha a történelemre tekintünk. Meg vagyok hatódva.”
„Ha most bocsánatot kellene kérnünk azért, mert szükséghelyzetben a barátságos arcunkat mutatjuk, akkor ez nem az én országom.”	„A világ úgy tekint Németországra, mint a remény és az esély országára.”

Mint láthatjuk, Merkel élesen lép fel a menekülteket támadókkal szemben. Mint ahogy azt a politikai keretnél már láthattuk, a muszlimok befogadását visszautasító országok Merkel szerint a közös európai uniós értékek ellen vétének, és ezzel veszélyt jelentenek Európára. A morális keretben ezt a megállapítását értékítélettel is kibővíti: „Nem fogok részt venni egy olyan versenyben, hogy ki a legbarátságatlanabb a menekültekhez.”

A németeket viszont a korábbi keretekhez hasonlóan továbbra is dicséri: „Az emberek nagyon szép munkát végeztek és megmutatták, hogy Németország felelősséget vállal azoknak az embereknek a megsegítésében, akik védelmet keresnek.” Pedig Németországban is vannak tiltakozások a menekültekkel szemben, sőt, saját pártja, a CDU is bírálja a menekültpolitikáját, a kancellár patriotizmusa viszont hajthatatlan, még az ország háborús bűnei alól is feloldozza a nemzetet: „Örülök, hogy Németország is olyan ország lett, amelyhez más országokban emberek a reményüket fűzik. Ez nagyon értékes, ha a történelemre tekintünk.”

A morális keretbe tartozó megszólalások másik nagy csoportját a keresztény elvekre apelláló érvek teszik ki. „Uckermarki lelkészlányként”, a Kereszténydemokrata Unió pártelnökeként, a „keresztény Európa nagyasszonyaként” szólal fel a keresztény közösség nevében. Mozgósító, cselekvésre ösztönző szavakkal szól a közösséghez, mikor arról kérdezték, milyen eszközökkel kívánja megvédeni Európát és az európai kultúrát az iszlamizációtól:

„(...) Legyen bátorságunk ahhoz is, hogy kimondjuk, hogy mi keresztények vagyunk, és legyen bátorságunk kimondani azt is, hogy mi ebben a témában készek vagyunk párbeszédet folytatni. Akkor elevenítsük is fel, kérem szépen azt a hagyományt is, hogy eljárunk szépen az is-tentiszteletre (...).”

A keresztény Európának címezve a (muzulmán) menekültek helyzetét párhuzamba állítja a keresztényüldözéssel: „Hogyan védjük meg keresztényeket szerte a világon, amikor azt mondjuk, hogy nem fogadunk be muzulmánokat vagy egy mecsetet az országunkba?” Ugyanígy a keresztény-muzulmán viszonyról maradva Merkel kiemeli, az nem lehetséges, hogy az emberi méltóság csak azt illeti meg, aki keresztény, „egy muzulmán is megillet.”

Összegzés

Angela Merkel politikai örökségét a menekültválság diskurzusa minden bizonnyal jelentős mértékben meg fogja határozni. A kancellár a politikai érdekek helyett a humánus szempontokat helyezte előtérbe, „Európa nagyasszonyaként” a kontinens humanista szellemiségét védelmezte.

A magyar internetes sajtó tükrében Merkel megszólalásait vizsgálva jellegzetes eltérés volt megfigyelhető az újságírók által prezentált kép és Merkel önábrázolása között. Az újságírói narratívákban Merkel elsődlegesen politikusi szerepben, Németország kancellárjaként, tágabb kitekintésben az Európai Unió egyik legbefolyásosabb vezetőjeként ábrázolódt. Ezzel szemben a kormányfő önmegjelenítéseiben többnyire valamely csoport, közösség képviselőjeként szólalt meg; a képviselő fókuszja elsősorban Németországhoz kapcsolódott, de gyakran szólalt fel a keresztény közösség nevében is. Morális vonatkozású megnyilatkozásait a németeket illetően pozitív, de a felelősségüket is hangsúlyozó tartalmak mellett keresztény elvekre utaló érvek jellemzik, a (muzulmán) menekültek helyzetét párhuzamba állítja a keresztényüldözés áldozataival.

A kezdetektől éles határvonalat húz a politikai és gazdasági menekültek között; a menekültek többségére úgy tekint, mint üldözöttekre, akik védelemért igyekeznek Németországba; a tömeges migráció problémáját feladatként értelmezi, amely elsősorban a menekültáradat rendezett mederbe terelésében áll; úgy véli, hogy a feladat megoldásához nem utolsó sorban szolidaritásra és összefogásra van szükség.

Merkel megszólalásaiban a terrorizmus és az iszlám szavak egyáltalán nem fordulnak elő. A terrorizmus diskurzusa helyett a globalizáció kontextusában értelmezi a menekültválságot. A veszélyt nem a menekültekben, látja, hanem azokban, akik elutasítják a befogadásukat, és ezzel a közös európai értékek ellen vétnek. Azon kelet-európai országokkal kapcsolatban, amelyek megtagadják a bevándorlók befogadását, a hidegháborús sorsközösség analógiájával operál, a megélt közös tapasztalatokkal von párhuzamot.

A merkeli „Wir schaffen das!” mögött humanizmus és jó értelemben vett patriotizmus sejlik föl. A merkeli érvrendszer nagyban épít a német identitástudatra. A németek ismét büszkéek akarnak lenni önmagukra, a menekültválság pedig jó alkalom arra, hogy Németország a barátságos arcát mutathassa.

IRODALOM

- A migrációra és a migráns népeiségre vonatkozó adatok, 2016 május. Elérhető az interneten: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/hu
- Bernáth Gábor – Messing Vera (2015) Bedarálva – A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató* XVI. évf. 4. szám, pp. 7–17.
- Boda Zsolt (1997) Narratív közpolitika-elemzés. In: Szabó Márton (szerk.) *Szövegvalóság. Írások a szimbolikus és diszkurzív politikáról*. Budapest, Scientia Humana. 113–131.
- Carver, Terrell – Hyvärinen, Matti (1997) *Interpreting the Political: New Methodologies*. London – New York, Routledge. 1–6. <https://doi.org/10.4324/9780203435342>
- Khosravini, Majid (2008) *British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006*. Elérhető az interneten: <http://www.ling.lancs.ac.uk/groups/clsl/docs/clsl128.pdf>
- McNair, Brian (1998) *The Sociology of Journalism*. London, Arnold. <https://doi.org/10.4324/9780203881415>
- Sanders, José – Wilbert Spooren (1997) Perspective, subjectivity, and modality from a cognitive linguistic point of view. In: Liebert, Wolf-Andreas – Redeker, Gisela – Waugh, Linda R. (eds.) *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*. Amsterdam, John Benjamins Publishing Company. 85–112. <https://doi.org/10.1075/cilt.151.08san>
- van Dijk, Teun A. (1988) *News as Discourse*. Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Inc. <https://doi.org/10.4324/9780203062784>
- Verschueren, Jef (1999) *Understanding Pragmatics*. (Understanding language series.) London, Arnold – New York, Oxford University Press. <https://doi.org/10.1075/hop.3>